

Підтримка ініціатив під проводом біженців в Угорщині: комплексні рішення для інтеграції біженців

7 вересня 2024 року Міжвідомча група та Робоча група з питань захисту організували семінар для підготовки Плану реагування на потреби біженців в Угорщині на 2025/26 роки. У семінарі взяли участь 16 організацій, очолюваних біженцями (RLOs), та організацій, якими керують члени української діаспори та інші переміщені особи в Угорщині.¹ Основна мета полягала в тому, щоб залучити ці місцеві громадські організації до гуманітарного планування та прийняття рішень, сприяти рівноправному партнерству з місцевими суб'єктами, підвищити актуальність і стійкість інтеграційних зусиль, а також забезпечити розробку культурно прийнятних програм.

Висновки та рекомендації цього семінару ґрунтуються на фундаментальному припущенні, що біженці є не лише отримувачами допомоги, але й важливими постачальниками послуг та агентами змін. Інтегруючи погляди та досвід Агенцій ООН з питань біженців, семінар підкреслив необхідність залучення все більшої кількості біженців до розробки та реалізації гуманітарних програм. Такий підхід розширює можливості біженців і використовує їхні

унікальні знання та досвід для створення більш ефективних і стійких рішень для інтеграції біженців в Угорщині. Обговорення завершилися прийняттям практичних рекомендацій, розділених на два основні розділи (реагування на потреби біженців і розробка програм, а також партнерство і координація), що визначають конкретний шлях для спільних та інклюзивних ініціатив з підтримки біженців.

1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ СФЕР РЕАГУВАННЯ

Коротке опитування 20 учасників показало, що 70% з них вважають **освіту** основним пріоритетом у підтримці соціального захисту біженців і соціально-економічної інтеграції в Угорщині, при цьому більшість організацій, що брали участь у семінарі, вже ведуть активну роботу в цій сфері (прим.: учасники зазначили, що це також може свідчити про упередженість, адже основною сферою їхньої діяльності є саме освіта). Наступним пріоритетом було **працевлаштування**, яке відзначили 50% опитуваних, за ним — **соціальний захист в цілому** (45%), що охоплює надання правової

¹ 16 організацій взяли участь з 21 людиною: Асоціація африканських жінок Угорщини, Проєкт AKSEN, Благодійна організація Vona Fide, Асоціація Litera, Асоціація жінок-мігранток Угорщини (She4She), Асоціація Next Step Hungary, OLIVE - Ініціатива відкритого навчання, Фондація Parasolka, Українська програма в гімназії Piarista, Українська асоціація «Єдність», Ukrán Hagymányok Háza Nonprofit Kft. (Дім українських Традицій), Ukrán nemzetiségi kulturális és oktatási Alapítvány, Фондація «Український освітній центр для біженців» (YOЦБ/UREC), Ukrán Remény Egyesület, Фондація УГКЦ в Угорщині, Фондація «Vamos».

допомоги та підтримки вразливим категоріям біженців. Серед інших ключових сфер були названі **охорона здоров'я** (35%), **соціальний захист дітей** (25%), **житло** (20%), **психічне здоров'я та психосоціальна підтримка** (ПЗПСП) (15%), **грошова допомога** (15%), **продукти харчування** (10%) та **програми мирного співіснування** (5%). Під час обговорення учасники звернули увагу на те, як різні сфери перетинаються, зокрема, на те, що надання пріоритету працевлаштуванню може допомогти задовольнити потреби в таких сферах, як житло та охорона здоров'я.

Під час групового обговорення та опитування були виокремлені такі заходи та рекомендації:

ОСВІТА

- **Підтримка в рамках навчальної програми та позакласної роботи.** Продовжувати впроваджувати додаткові заходи як у рамках навчальної програми, так і позакласної роботи, аби забезпечити всебічну підтримку учнів-біженців на етапі зарахування та відвідування ними навчальних закладів. Надати пріоритет адаптації та інтеграції до системи освіти вразливих та маргіналізованих груп, особливо учнів середніх шкіл та підлітків. Для того щоб допомогти українським дітям адаптуватися до угорської навчальної програми, рекомендується забезпечити наявність українського перекладу підручників або угорсько-українських словників для кожного шкільного предмета. Крім того, збільшити кількість угорсько-українських шкіл та курсів угорської мови для школярів. Підтримувати подальше впровадження української позашкільної освіти за сприяння міжнародних та угорських організацій.
- **Доступ до дошкільної освіти.** Збільшити доступність дошкільних закладів, щоб надати батькам змогу працювати, зокрема шляхом посилення співпраці з місцевими органами влади. Виділити додаткове фінансування на утримання та збільшення кількості дошкільних закладів для дітей-біженців.

- **Доступ до вищої освіти.** Покращити доступ біженців до вищої освіти шляхом усунення перешкод для вступу до навчальних закладів та допомоги у вивченні мови. Забезпечувати послуги усного перекладу та адміністративну підтримку біженців, які стикаються зі складнощами під час подання документів та нечіткою інформацією. Забезпечувати допомогу на етапі підготовки документів та вступу, в тому числі через вже діючі угорсько-українські навчальні заклади. Сприяти пошуку можливостей для переходу між різними рівнями освіти (наприклад, з середньої школи до університету).

- **Освіта для дітей з особливими потребами.** Дітям з особливими освітніми потребами часто бракує сталих освітніх послуг. Попри те, що короткострокові програми, такі як проєкт «AKSEN», надають тимчасову допомогу, для постійної підтримки розвитку необхідне постійне фінансування. Важливо забезпечити адаптовані освітні програми для дітей з особливими потребами шляхом покращення координації між установами Угорщини та українськими фахівцями. Крім того, сприяти взаємному визнанню медичних та освітніх свідоцтв Угорщиною та Україною для надання належної підтримки дітям з особливими потребами.
- **Психологічна підтримка в школах.** Українські діти стикаються з проблемами інтеграції в угорську шкільну систему через травму війни та булінг, що підкреслює потребу в цільових програмах, спрямованих на підтримку інклюзії та психічного здоров'я. Зокрема, протидіяти булінгу та сприяти інклюзії через спеціальні програми в системі освіти Угорщини для підтримки інтеграції дітей-біженців, забезпечити доступність україномовних психологів для дітей, оскільки психологічна допомога за посередництвом перекладачів є менш ефективною, надавати послуги з ПЗПСП батькам і дітям, аби зменшити психологічне

навантаження на батьків і заохотити дітей звертатися за допомогою.

- **Спільне дозвілля.** У співпраці з угорськими навчальними закладами організувати дозвілля задля налагодження стосунків між угорськомовними та україномовними дітьми. Крім того, підтримка поза школою є вкрай важливою для дітей-біженців, які навчаються в угорських школах, але мають складнощі з вивченням мови. Наприклад, у 5-му районі Будапешта перекладачі допомагають дітям з виконанням домашніх завдань, але ці послуги, що надаються на волонтерських засадах, не носять постійного характеру. Створювати безпечні простори та програми, спеціально розроблені для підлітків, з метою соціалізації та інтеграції з місцевими однолітками, допомагаючи їм впоратися з ізоляцією. Розробляти програми, які надають підліткам доступ до вищої освіти, професійно-технічної підготовки та можливостей працевлаштування, сприяючи їхній довгостроковій інтеграції в угорське суспільство.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

- **Сприяння доступу до безпечної та гідної роботи.** Забезпечити біженцям доступ до гідної роботи, яка відповідає їхнім навичкам і кваліфікації, а не до низькокваліфікованої та низькооплачуваної роботи. Надавати чітку інформацію про можливості працевлаштування, що відповідають їхній освіті та досвіду, а не зосереджуватися виключно на пропозиціях некваліфікованої праці.
- **Спрощення визнання кваліфікації.** Спростити процес визнання українських дипломів та свідоцтв, зробивши його доступним українською мовою. Забезпечити, щоб цей процес був безплатним, зрозумілим і доступним для біженців, а також таким, що підлягає неухильному застосуванню, аби запобігти недоплаті кваліфікованим біженцям з боку роботодавців. Зосередитися на розв'язанні проблем, з якими стикаються фахівці в конкретних галузях, де українські кваліфікації, як-от з логопедії, в Угорщині не визнаються. Забезпечити повноцінне виконання Угорщиною положень Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти, особливо в галузях, де біженці мають відповідну кваліфікацію. Забезпечити цільове навчання та програми еквівалентності, пропонуючи курси угорської мови та підтримку у визнанні дипломів.
- **Перехідні програми для отримання свідоцтв з технічних спеціальностей.** Розробити програми, які поєднують мовну та професійну підготовку, аби допомогти біженцям отримати доступ до технічних коледжів і отримати свідоцтва про їхнє закінчення (наприклад, зі спеціальності електрик чи перукар).
- **Сприяння працевлаштуванню в галузях, що потерпають від нестачі робочої сили.** Використовувати дефіцит робочої сили в конкретних галузях для створення можливостей працевлаштування для біженців. Створити короткострокові професійні курси у затребуваних на ринку праці сферах, таких як догляд за дітьми, аби допомогти біженцям швидко стати повноцінними учасниками ринку праці. Сприяти програмам довгострокової інтеграції на ринку праці (замість виконання строкової та сезонної роботи) з урахуванням думки біженців щодо їхніх уподобань щодо роботи.
- **Підтримка працюючих матерів.** Надавати всебічну підтримку працюючим матерям, зокрема в догляді за дітьми та їхньому навчанні, починаючи з раннього дитинства і закінчуючи університетом.
- **Захист від експлуатації.** Посилити заходи захисту від експлуатації, забезпечити справедливу заробітну плату та умови праці.

Надавати юридичну підтримку, аби допомогти біженцям впевнено орієнтуватися на ринку праці.

- **Вивчення мови.** Організувати курси вивчення угорської мови для дорослих і молоді, адаптовані під подальше працевлаштування і зосереджені на професійній лексиці для біженців, які шукають роботу. Створити угорські словники з предметів, що викладаються у професійно-технічних навчальних закладах, аби допомогти українським студентам у навчанні.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

- **Покращення доступу до системи охорони здоров'я.** Розв'язати проблему тривалого очікування (до 3-6 місяців) на прийом до лікаря, що перешкоджає біженцям, особливо дітям і літнім біженцям, а також громадянам країни в отриманні доступу до медичної допомоги в Угорщині. Це спонукає біженців звертатися за медичними послугами в Україні через нижчу вартість і кращу, на їхню думку, якість (прим.: особливо це стосується спеціалізованих послуг і лікування хронічних захворювань).
- **ПЗПСП.** Створити центри психологічної допомоги безпосередньо для біженців з України, пропонуючи послуги безоплатно або за мінімальну плату. Це вкрай важливо, адже рівень депресії та тривоги зростає, а діти стикаються з булінгом у школах.
- **Подолання мовного бар'єра у сфері охорони здоров'я та ПЗПСП.** Мовний бар'єр та брак інформації про те, як орієнтуватися в системі охорони здоров'я Угорщини, ускладнюють доступ до послуг. Попри деякі рішення, спрямовані на подолання мовного бар'єра, як от надання професійних перекладачів, вони не завжди доступні або можуть бути дуже дорогими. Мовний бар'єр і ймовірна стигма також перешкоджають біженцям звертатися за отриманням допомоги у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, навіть за

можливості доступу до неї. Надавати постійну та професійну мовну допомогу, в тому числі послуги перекладачів, а також забезпечити доступні за ціною послуги перекладачів. Збільшити кількість україномовних лікарів і медичного персоналу в лікарнях, аби полегшити спілкування під час візитів.

- **Покращення обміну інформацією.** Покращити доступ до достовірної інформації про доступні медичні послуги та процедури в Угорщині, оскільки існуючі неформальні джерела, як от «групи для мам» у соціальних мережах, часто розповсюджують хибну інформацію. Розпочати кампанії з інформування біженців про їхні права та обов'язки в системі охорони здоров'я Угорщини.
- **Тренінги для медичних працівників.** Медичні працівники, особливо в сільській місцевості, часто не знають, як надавати допомогу біженцям, і не розуміють їхніх прав. Запропонувати медичним працівникам тренінги та настанови щодо потреб біженців у медичній допомозі та їхніх прав.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

- **Створення єдиного кол-центру для біженців.** Створити україномовний кол-центр для надання достовірної інформації та консультацій у таких ключових сферах, як охорона здоров'я, житло, освіта та оформлення юридичних документів. За зразок можна взяти гарячу лінію 1818, створену для угорців в Угорщині. Ця послуга має бути безоплатною і доступною з різних платформ (Viber, Telegram, WhatsApp, дзвінки через вебсайт), аби охопити біженців, які не мають SIM-карт з угорським номером. Забезпечити, щоб до кол-центру можна було додзвонитися з українських телефонних номерів безоплатно, на відміну від регіонального кол-центру УВКБ ООН.

- **Спрощення процедури набуття правового статусу та оформлення документів.** Статус тимчасового захисту (ТЗ) поновлюється щороку, що обмежує строк планування інтеграції одним роком замість більш тривалої перспективи. Надавати біженцям чітку інформацію про інші правові статуси, такі як дозвіл на проживання, а також сприяти законному переходу та збереженню єдності сім'ї у тих випадках, коли члени сім'ї мають різні правові статуси. В інтересах як громадян, так і біженців, сприяти оцифруванню процедур подання заяв на отримання юридичних документів, аби позбутися складних і тривалих паперових процедур і розбіжностей у документах. Надавати адміністративну та консультативну правничу допомогу у розв'язанні проблем, пов'язаних з отриманням статусу інвалідності в Угорщині, а також пільг для біженців похилого віку.
- **Юридична допомога та підтримка.** Надавати юридичну підтримку у зв'язку з різними потребами, в тому числі для легалізації перебування, захисту прав працівників, возз'єднання сімей. Також згадувалася юридична підтримка сімей з дітьми або біженців похилого віку. Допомогати з перекладом документів, заповненням форм, пропонувати доступ до послуг перекладача в медичних і державних установах. Переконатися, що біженці мають інформацію про свої права, доступні послуги та можливості для інтеграції або переїзду в іншу країну, якщо це необхідно.
- **Підтримка окремих категорій.** Біженці похилого віку та люди з інвалідністю стикаються зі значними перешкодами у доступі до медичної допомоги та послуг в Угорщині. Наприклад, пацієнти з інсультом легко отримують доступ до лікування в Україні, але не в Угорщині. Отримання статусу інвалідності в Угорщині є складним через невизнання українських медичних документів. Спростити процес отримання

статусу інвалідності в Угорщині шляхом визнання медичних висновків українських лікарів або спрощення вимог до проведення медичних обстежень. Надавати цільову фінансову підтримку цим вразливим групам та рішення з довгострокового догляду, забезпечуючи їм доступ до відповідних медичних та соціальних послуг. Фінансова допомога особливо потрібна людям похилого віку, які не можуть працювати, та матерям, які годують груддю та є головами домогосподарств і можуть працювати лише певну кількість годин. Посилити координацію між урядами Угорщини та України з метою покращення підтримки біженців похилого віку та біженців з інвалідністю.

ІНШІ ЗАГАЛЬНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ.

Мова як ключовий бар'єр на шляху до інтеграції. Учасники підкреслили, що подолання мовного бар'єра є ключовим завданням для інтеграції в угорське суспільство, а мовна підтримка є всеосяжною потребою для інтеграції в рамках усіх заходів реагування. Важливе значення мають державні програми вивчення угорської мови, які підтримуються неурядовими організаціями та викладачами на платній основі. Місцеві мовні програми, що реалізуються волонтерами, особливо за межами Будапешта, доповнюють ці зусилля, але не повинні підміняти ширші зобов'язання з боку влади. Оскільки вивчення мови потребує часу, програми мають бути середньо- та довгостроковими. Учасники підкреслили, що вивчення угорської мови є особливо складним для тих, хто оговтується від травми війни. Двомовна підтримка, зокрема послуги перекладачів під час прийомів лікаря, проходження адміністративних процедур або шкільних зборів, є вкрай необхідною. Послуги повинні орієнтуватися на попит, забезпечуючи доступність перекладу там, де це необхідно, а не обмежуючись наявними постачальниками. Підтримка також потрібна для перекладу документів, заповнення форм у державних установах та проходження медичних процедур з підтримкою перекладача.

Цільова група населення. Проблеми, з якими стикаються біженці в Угорщині, не є унікальними. Громадяни інших країн також стикаються з такими проблемами, як недостатній рівень цифровізації та довгі черги на отримання державних послуг, особливо у сфері охорони здоров'я. Однак основна увага в рамках реагування має бути зосереджена на підтримці українських біженців, які наразі перебувають в Угорщині та бажають залишитися тут принаймні на кілька років, попри невизначеність перспектив щодо їхнього майбутнього. Розвиток і зміцнення зв'язків з громадою також є важливим елементом в умовах вимушеного переміщення, що впливає на довгострокову інтеграцію біженців в Угорщині. Учасники підкреслили важливість зміцнення зв'язків з громадою, заохочуючи переміщених осіб бути активними та залученими до суспільних змін, а не пасивними членами суспільства, які потребують лише інтеграції.

Розуміння контексту. Актуальні опитування, такі як дослідження соціально-економічного становища, мають на меті отримати зріз даних про досвід біженців, і тому зосереджуються, в першу чергу, на матеріальних аспектах життя. Прогалиною залишається розуміння буденних настроїв та емоційного добробуту людей, а також того, як вони змінюються з плином часу. Учасники запропонували проводити менші за обсягом, але частіші опитування, щоб дізнатися більше про емоційний стан і повсякденний досвід біженців (прим.: можливо, з обраною групою респондентів для проведення повторних інтерв'ю), а також включати в опитування як нагальні потреби, так і довгострокове планування, аби проактивно реагувати на виклики та підтримувати сталі рішення.

Житло. Житло не було визнано нагальним питанням під час семінару. Важливо зазначити, що в семінарі брали участь англомовні та україномовні учасники, але не були присутні угорськомовні, що, можливо, призвело до меншої уваги до питань, пов'язаних з житлом. Однак нещодавні зміни в схемі субсидування

житла, внесені урядом Угорщини у серпні 2024 року, обмежили житлову підтримку біженців з тих регіонів України, які не вважаються постраждалими від війни. Проте в опитуванні учасники зазначили, що пошук доступного житла є серйозною проблемою для біженців, оскільки багато з них працюють неофіційно (наприклад, прибирають квартири), і більшість з них є сім'ями з дітьми, через що місцеві орендодавці не поспішають здавати житло в оренду українцям. Крім того, офіційні пропозиції щодо працевлаштування передбачають низьку заробітну плату, що ускладнює для біженців пошук житла без зовнішньої підтримки з боку благодійних організацій, приватних осіб або об'єднань співвласників будинків. Підтримка в отриманні доступу до постійного, недорогого житла є вкрай важливою.

2. РОЗШИРЕННЯ ПАРТНЕРСТВА ТА КООРДИНАЦІЯ РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ОЧОЛЮВАНИМИ БІЖЕНЦЯМИ

Організації, очолювані біженцями, є одними з кількох ключових суб'єктів реагування, які працюють разом з іншими організаціями для надання допомоги біженцям з України та інших країн. Учасники визначили таких ключових зацікавлених сторін в Угорщині:

Уряд Угорщини: в ідеалі має відповідати за комплексні стратегічні рішення та координацію на національному рівні. Однак через бюрократичні перепони та інші проблеми, малоімовірно, що його рішення будуть ефективно реалізовані в короткостроковій перспективі. Попри те, що в центрі уваги уряду перебувають насамперед громадяни Угорщини, ці органи відіграють важливу роль у ширшому контексті надання державних послуг, у тому числі й для біженців.

Органи місцевого самоврядування: мають більш практичний підхід та реагують на місцеві потреби. Вони ближчі до повсякденних проблем, з якими стикаються біженці, і можуть розв'язувати їх швидше. Вони відіграють ключову роль у наданні підтримки на місцевому рівні та інтеграції біженців у громаду.

УВКБ ООН: надає міжнародну підтримку і захист біженцям, пропонуючи ресурси та рекомендації щодо прав і послуг.

Неурядові організації (НУО), в тому числі благодійні організації: доповнюють зусилля уряду, надаючи безпосередню підтримку та послуги біженцям, мігрантам і місцевим громадам. Вони задовольняють широкий спектр потреб, в тому числі надання гуманітарної допомоги, підтримки освітньої діяльності та послуг з інтеграції. Тому вони потребують належного фінансування та підтримки.

Органи самоврядування української національної меншини: діють на різних рівнях (державному, регіональному, місцевому та у столиці) і допомагають біженцям інтегруватися в місцеву громаду через культурні та громадські ініціативи. Вони організують культурні заходи, надають гуманітарну допомогу та безпосередньо впливають на органи місцевого самоврядування.

Організації, очолювані біженцями, відіграють вирішальну роль у залученні громад на місцевому рівні та мають значний досвід у розумінні потреб та наданні послуг біженцям і мігрантам в Угорщині. Згідно з опитуванням, проведеним під час семінару (прим.: використовувалися питання з декількома варіантами відповідей), їхніми **основними перевагами** та внеском у розв'язання проблем є насамперед глибоке розуміння потреб біженців та мігрантів і того, як вони змінюються (65%), здатність спілкуватися однією мовою та через спільну культуру (60%), довіра, яку вони вибудували зі спільнотою біженців та мігрантів (60%), здатність розширювати можливості біженців та мігрантів як надавачів послуг та агентів змін (60%).

Попри всі ці переваги, очолювані біженцями організації стикаються зі **значними проблемами в Угорщині**. Найгострішою проблемою є обмежене або непрогнозоване фінансування (80%). Серед інших труднощів — бюрократичні та адміністративні перепони та відсутність належної інфраструктури, зокрема офісних приміщень (35%), а також обмежена інформація про права біженців і послуги, неналежна підтримка психічного здоров'я персоналу і волонтерів, нестача кадрів і мовний бар'єр (кожну з цих проблем назвали 25% респондентів).

Для розв'язання цих проблем організації, очолювані біженцями, визначили, якої **підтримки вони потребують**. Вирішальне значення має зміцнення партнерства в рамках Плану реагування на потреби біженців між агентствами ООН, неурядовими та громадськими організаціями. Усі респонденти наголосили на необхідності сталого фінансування для забезпечення безперервності програм і підтримки нових ініціатив. Половина респондентів підкреслили потребу в приміщеннях для проведення заходів та офісних приміщеннях, а третина згадала про потребу в продуктах харчування та непродовольчих товарах для розповсюдження серед біженців.

Розбудова навичок персоналу також була визначена як сфера, яка потребує підтримки. Основна **потреба в проведенні навчання** була визначена у сфері фандрейзингу та підготовки грантових заявок (70%). З-поміж інших сфер для розбудови навичок були ведення соціальних мереж і каналів зв'язку з біженцями (30%), доступ до освіти (дошкільної, початкової та середньої) (30%), соціальний захист дітей (25%), психічне здоров'я і психосоціальна підтримка (25%), права біженців і правова система в Угорщині та на міжнародному рівні (25%), управління проєктами (25%), а також моніторинг і оцінка (20%).